OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU TÜRKİYE'DE YETİŞTİRİLEN BAŞLICA TARIM ÜRÜNLERİ

Türkiye'de iklim şartlarına, sulama, gübreleme ve makineleşme gibi modern tarım yöntemlerine bağlı olarak tarım ürünlerinde çeşitlilik görülür. Ayrıca iç ve dış tüketimdeki talep, çiftçilerin ürün tercihleri, seracılık uygulamaları ve ürünlerin pazar fiyatları gibi faktörler de Türkiye'de yetiştirilen tarım ürünlerini etkiler.

Tahıllar: Temel besin kaynağı olan tahıllar en stratejik tarım ürünleridir. Türkiye'de toplam tarım alanlarının %49'u tahıllara ayrılmıştır. Buğday, arpa, yulaf, mısır ve pirinç (çeltik) yetiştirilen başlıca tahıllardır.

Buğday: Temel besin maddelerinden biri olan buğday, Türkiye'de en çok üretilen tarım ürünüdür. Ülkemizin büyük bölümünde görülen yarı kurak iklim özellikleri buğday üretimine son derece elverişlidir. Buğday, yazları sıcak ve kurak geçen iklim şartlarında yetişir.

Görsel: Modern yöntemlerle yapılan buğday tarımı

Arpa: Buğdaya göre soğuğa ve kuraklığa daha dayanıklı olan arpa, buğdayın yetişmediği yüksek kesimlerde ekilir. Çoğunlukla hayvan yemi olarak kullanılır.

Çavdar: Soğuğa en dayanıklı tahıl olan çavdar, ülkemizde buğdayın ve arpanın yetişemeyeceği iklim ve toprak şartlarında yetişir. Daha çok yem ve gıda sanayisinde kullanılır.

Mısır: Yetişme döneminde bol su isteyen mısır, sıcak ve nemli iklim bitkisidir. Ülkemizde sulama ile tarımın yapıldığı her yerde mısır yetişebilir. Mısır; hayvan yemi, sanayide ham madde (yağ, nişasta) ve besin maddesi olarak kullanılmaktadır.

Pirinç (Çeltik): Çeltik bitkisinin kabuklarından ayrılmış tohumları olan pirinç çimlenme döneminde sıcaklık ve bol su ister. Pirinç tarımı akarsu kenarlarındaki düz alanlarda gerçekleşir.

Görsel : Pirinç üretim alanları

SANAYİ BİTKİLER

Başlıca sanayi bitkileri; pamuk, şeker pancarı, tütün, ayçiçeği, çay ve haşhaştır. Bu bitkilerin ekim alanlarının artmasında ekonomik değerlerinin yüksek olması etkili olmuştur.

Pamuk: Pamuk, dokuma sanayisinde; pamuğun çekirdekleri ise yağ üretiminde kullanılır. Pamuk, yetişme döneminde yüksek sıcaklık ve bol su; hasat döneminde ise kuraklık ister. Türkiye'de pamuk üretiminin en fazla olduğu iller; Şanlıurfa, Aydın, Hatay, Diyarbakır ve Adana'dır.

Şeker Pancarı: Ilıman iklim bitkisi olan pancar, ekim alanı en geniş olan bitkidir. Şeker sanayisinin ham maddesi olan şeker pancarı, sulama yapılabilen tüm tarım alanlarında yetiştirilebilir. Şeker pancarının hasat edildikten kısa bir süre sonra işlenmek zorunda olması ve taşıma maliyeti nedeniyle şeker fabrikaları pancar ekim alanlarına yakın kurulmuştur.

Tütün: Yetişme dönemi dışında kuraklık isteyen bir bitkidir. Türkiye'de her yerde yetişme imkânı bulsa da kalitesinin korunması için tütünün üretimi devlet tarafından sınırlandırılmıştır.

Ayçiçeği: Ayçiçeği; yetişme döneminde su, hasat döneminde kuraklık isteyen bir bitkidir. Üretimin büyük bölümü bitkisel yağ üretiminde kullanılır. Bununla birlikte hayvan yemi ve çerez olarak da tüketilir.

Çay: Ana vatanı Güneydoğu Asya olan çay, tropikal iklim bitkisidir. Çay, her mevsimin yağışlı ve kışların ılık geçtiği iklim şartlarında yetişir. Türkiye'de Karadeniz kıyılarının doğusundaki iklim şartları çay tarımına uygundur.

Haşhaş (Afyon): Haşhaş, daha çok ilaç sanayisinde kullanılır. Zararlı madde yapımında kullanılabildiği için üretimi devlet kontrolünde yapılır. Haşhaş önemli bir dış satım ürünüdür.

Baklagiller: Protein açısından zengin ve dengeli beslenme açısından önemli olan fasulye, nohut ve mercimek başlıca baklagil türleridir. Baklagillerin üretim alanı ve miktarı son yıllarda artmıştır. Baklagil üretimindeki artışta yeni tohumların geliştirilmesi ve nöbetleşe ekim yöntemi etkili olmuştur.

BAĞ BAHÇE BİTKİLERİ VE MEYVE YETİŞTİRİCİLİĞİ

Türkiye'nin iklim ve toprak özellikleri çeşitli meyvelerin yetiştirilmesini sağlar. Üretimde modern yöntemler kullanılır. Üretim ve verim yüksektir. Ülkemizde yeterli miktarda, kaliteli ürünler yetiştirilmekte olup bu ürünler dış ticarette de yer bulur. Turunçgiller, üzüm, incir ve fındık dış satımda önemli başlıca ürünlerdir.

Zeytin: Anadolu kökenli bir bitki olan zeytinin ilk olarak Çukurova ve Hatay bölgelerinde kültüre alındığı kabul edilir. Zeytin genellikle iki yılda bir ürün veren bir bitki olduğundan üretiminde dalgalanmalar görülür. Pek çok kullanım alanı olan zeytin, sofralık zeytin olarak üretilmesinin yanında yağ ve sabun endüstrisinde de kullanılır.

Turunçgiller: Portakal, mandalina, limon, greyfurt ve turunç meyvelerine verilen addır. Turunçgiller, sıcak iklim şartlarında yetişir ve dondan olumsuz etkilenir. Yazları kurak geçen yerlerde sulama ile yetişir. Türkiye'de Akdeniz ikliminin görüldüğü Akdeniz ve Ege kıyılarında yetişir.

İncir: Ana vatanı Anadolu olan incir, ülkemizin kıyı şeridinin tamamında ve iç bölgelerimizin alçak alanlarında yetişir. En çok üretildiği yer Büyük ve Küçük Menderes havzalarıdır.

Fındık: Yabani olarak dünyanın pek çok yerinde yetişen fındığın en uygun yetişme ortamı Karadeniz iklimidir. Giresun çevresinde yoğun olarak yapılan fındık yetiştiriciliği zamanla Samsun, Ordu, Rize ve Trabzon'a yayılmıştır.

Görsel : Pamuk hasadı ve pamuk bitkisi

Üzüm: Ilıman iklim özelliklerinin görüldüğü yerlerde yetiştirilen üzüm hasat döneminde kuraklık ister. Türkiye'nin hemen hemen her yerinde üzüm yetiştirilmekle birlikte çekirdeksiz üzüm en çok Manisa, Denizli ve İzmir çevresindeki verimli ovalarda üretilir.

SEBZECİLİK

Farklı iklim özelliklerinin görüldüğü ülkemizde hemen her çeşit sebze yetiştirilir. Türkiye'de tarım alanlarının %4'ü sebze yetiştiriciliğine ayrılırken bitkisel üretimin %27'sini sebzeler oluşturur. Sebzecilik iç pazarda değer taşıdığı gibi dış satımda da önemlidir. Türkiye, dünya sebze üretiminde 4. sırada yer alır.

Seracılık: Yıl içinde sıcaklık şartlarının tarımsal üretime elverişli olmadığı dönemlerde seralarda bitki yetişmesi sağlanabilmektedir. Türkiye'de seracılık genellikle İzmir'in güneyi ile İskenderun Körfezi arasındaki sahil kuşağında, yer yer Güney Marmara kıyılarında yapılır.

TARIMSAL YETERLİLİK VE ÖNEMİ

Tarım, toplumların refahında stratejik bir role sahiptir. Tarımsal yeterlilik; bir ülkede temel gıda ihtiyacını karşılayacak tarım ürünlerinin bulunması, diğer bir deyişle üretimin tüketimi karşılaması olarak tanımlanır. Günümüzde tarımda yeterlilik kavramı, ülkelerin sürdürülebilir yöntemlerle sağlıklı ürünler elde ederek gıda güvenliğini sağlamasını da kapsamaktadır. Tarım ürünlerinin sanayide ham madde olarak değerlendirilmesi ve dış ticaretteki yeri tarımsal yeterliliğin önemini artırır. Tarımsal üretim fazlası, dış satım yoluyla ticaret dengesine katkı sağlar. Aynı zamanda ülkeye döviz kazandırarak ekonomik kalkınmaya etki eder. Bir ülkede tüm tarım ürünlerinin üretilebilmesi başta iklim özellikleri olmak üzere doğal nedenlerle mümkün değildir. Ülkelerde bazı tarım ürünleri fazla, bazıları az üretilirken bazı tarım ürünleri ise hiç yetişmeyebilir. Ayrıca ülke nüfuslarının fazla olması ve insanların alım gücünün yüksekliği de yetiştirilen ürünlerin tüketimini artırır. Bu nedenlerle bir ülke, her tarım ürününde tarımsal yeterliliğe sahip olamaz. Ülkemizde temel gıda maddesi olan buğdayda yeterlilik oranı %111,7'dır. Türkiye'de tarımsal yeterlilikte %501,7 oranı ile fındık ilk sırada yer alır.

SORULAR

SORU 1:

Bir tarım bölgesinde yetiştirilebilecek ürün çeşidi fazla olsa bile çiftçiler, daha çok gelir getiren tarım ürünlerine yönelmektedir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki açıklamayı doğrulamaktadır?

A) Buğday tarımının Karadeniz kıyısında az olması

B) Sebze yetiştiriciliğinin Erzurum'da yapılmaması

C) Turunçgil tarımının Ege kıyılarında Akdeniz kıyılarından daha az olması

D) Konya Ovası'nda buğday ekim alanlarının geniş olması

E) Antalya kıyılarında zeytin tarımının Ege kıyılarından daha az olması

Cevap: E

SORU 2:

Aşağıda verilen illerde yetiştirilen başlıca tarım ürünleri sırasıyla hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

	Rize	Şanlıurfa	Balıkesir
A)	Çay	Üzüm	Şeker pancarı
B)	Ayçiçeği	Arpa	Turunçgiller
C)	Çay	Pamuk	Zeytin
D)	Mısır	Tütün	Zeytin
E)	Fındık	Pamuk	Ayçiçeği

Cevap: C

SORU 3:

Türkiye'de yetiştirilen tarım ürünlerinin yeterlilik oranının yıllara göre farklılık göstermesinde aşağıdaki faktörlerden hangisi etkili <u>değildir</u>?

A) İklim özelliklerinde görülen değişimler

B) Tarım ürünleri dış alımının artması

C) Sel, fırtına ve don gibi doğal afetler

D) Sulamanın ve gübrelemenin yaygınlaşması

E) Kişi başına düşen gelirin değişmesi

Cevap: B